

עמוס - מצודת ציון

[א](#) [ב](#) [ג](#) [ד](#) [ה](#) [ו](#) [ז](#) [ח](#) [ט](#) [י](#)

עמוס פרק-א

[א](#) **בנוקדים**. לפי שרוב הצאן המה נקודים יקרא המתעסק בהם בשם נוקד וכן ומישע מלך מואב היה נוקד (מ"ב ג) : **חזה**. ניבא : **[ב](#)** **ואבלו**. ענין השחתה כמו אבלה אדמה (יואל א) : **נאות**. מדור : **ראש**. ענין מיטב כמו ראשית גבורתם (ירמיה מט) : **הכרמל**. הוא שם כולל למקום שדות וכרמים וכן הדר הכרמל (ישעיה לה) : **[ג](#)** **דושם**. מלי דישה : **בחרוצות**. שם כלי דישה מלאה חריצים כמו כי לא בחרוץ יודש קצח (שם כח) : **[ד](#)** **ואכלה**. ותשרף : **[ה](#)** **בריח**. מטה העשוי לסגור בו השער : **מבקעת און**. שם עיר : **ותומך**. ומחזיק וכן וכפיה תמכו פלך (משלי לא) : **שבט**. שרביט : **מבית עדן**. שם עיר : **[ו](#)** **להסגיר**. ענין מסירה כמו לא תסגיר עבד (דברים כג) : **[יא](#)** **ועברתו**. מלי עברה וזעם : **נצח**. לעולם : **[יד](#)** **והצתי**. מלי הצתה והדלקה : **בסער**. מלי רוח סערה ואמר בדרך שאלה על התגברות האויב : **סופה**. רוח סופה :

עמוס פרק-ב

[א](#) **לשיד**. כמו לסיד בסמ"ך : **[ב](#)** **הקריות**. שם מחוז : **בשאון**. ענין המייה : **[ד](#)** **ויתעום**. מלשון תועה : **[ו](#)** **נעלים**. מנעלי הרגל : **[ז](#)** **השואפים**. ענין הבטה אל הדבר והתוחלת לה וכן כעבד ישאף צל (איוב ז) : **[ח](#)** **חבולים**. ענין משכון כמו לא יחבול רחים (דברים כד) : **יטו**. מלי הטייה ר"ל ישענו : **ענושים**. מלי עונש ממון : **[ט](#)** **השמדתי**. ענין כליון ואבדון : **וחסון**. ענין חוזק כמו והיה החסון לנעורת (ישעיה א) : **כאלונים**. שם אילן החזק ביותר : **[יא](#)** **לנזירים**. הוא ענין פרישה כי

פורש עצמו מן היין והטומאה : **[יג] מעיק**. ענין צוקה וצרה כמו מפני עקת רשע (תהלים נה) : **תחתיכם**. במקומכם : **עמיר**. אלומות התבואה כמו ושכחת עומר (דברים כד) : **[יד] מנוס**. ענין בריחה : **יאמץ**. ענין חוזק כמו יוסף אומץ (איוב טז) : **[טו] ותופש**. ענין אחוזה :

עמוס פרק-ג

[ב] ידעתי. ענין אהבה וכן מה אדם ותדעהו (תהלים קמד) : **אפקוד**. ענין זכרון : **[ג] נועדו**. ענין קביעות זמן והזמנה וכן נועדו עברו יחדיו (שם מח) : **[ד] כפיר**. ארי בחור : **ממעונתו**. ענין מדור כמו ה' מעון אתה היית לנו (שם צ) : **[ה] התפול**. התשכון וכן על פני כל אחיו נפל (בראשית כה) : **פח**. הוא הרשת : **[ו] אם יתקע**. האם יתקע ותחסר ה"א התימה וכן אם תהיה : **[ט] ועשוקים**. נעשקים מיד העושקים : **[י] נכוחה**. דבר ישר וראוי כמו הולך נכוחו (ישעיה נז) : **האוצרים**. מלי אוצר ר"ל טומנים : **[יא] צר**. אויב : **עוזך**. חזקך : **ונבוזו**. מלשון בזה ושלל : **[יב] בדל און**. ת"י חסחוס והוא הקשה שבאזן ואין לו דמיון : **בפאת**. ענין עבר וצד : **ובדמשק ערש**. ערש היא מטה כמו ערשו ערש ברזל (דברים ג) ויקרא מטת החולה דמשק ערש כי כולה משקה מכוחו וניעו מן הזיעה וכן העיר דמשק נקראת בזה השם על כי היא כולה משקה במרבית יאורים ואגמי מים ועם כי היא בשי"ן שמאלית : **[יג] והעידו**. ענין התראה כי ע"פ רוב מתרין בעדים לבל יכחש לאח"י : **[יד] פקדי**. ענין זכרון : **ופקדתי**. עוין השגחה כמו פקדו נא וראו (ש"א יד) : **ונגדעו**. ענין כריתה כמו ואשריהם תגדעון (דברים ז) : **קרנות**. הבליטות היוצאות כעין קרנים : **[טו] על בית**. עם בית : **השן**. שן הפיל : **וספו**. ענין כליון כמו ספתה בהמות (ירמיה יב) :

עמוס פרק-ד

[א] הבשן. הוא מקום מרעה שמן כמ"ש ורעה הכרמל והבשן (שם נ) : **העושקות**. מלי עושק וגזל : **הרוצצות**. ענין שבירה כמו קנה רצוץ (ישעיה מב) : **לאדניהם**. ר"ל לבעליהן : **[ב] ונשא**. מלי משא וסבל : **בצנות**. צנה הוא המגן כמו צנה וסוחרה (תהלים צא) ור"ל אניות בדמות צנות : **ואחריתכן**. כן יקראו הבנים והבנות הנשארים אחרי מות האדם וכן ולא לאחריתו (דניאל יא) : **בסירות**. מלי סיר והוא כעין קדרה כמו סיר הבשר (שמות טז) : **דוגה**. מלי דגים : **[ג] ופרצים**. שבר החומה : **והשלכתנה**. אמר בלשון הרחבה על מהירת הרדיפה : **ההרמונה**. אל הארמון הה"א

האחרונה באה במקום הלמ"ד או אל בתחלתה והה"א השנייה באה במקום האל"ף : **[ד]** **ימים**. ענינו שנים כמו ימים תהיה גאולתו (ויקרא כה) : **[ו]** **נקיון**. מל' נקי : **עדי**. אלי כמו תגע עדיך (איוב ד) : **[ז]** **חלקה**. כן יקרא השדה כמו ואכלה את החלק (לקמן ז) : **[ח]** **ונעו**. מל' תנועה והנדה : **[ט]** **בשדפון**. הוא לקיות הזרע בשבלים ע"י הרוח : **ובירקון**. בעבור מרבית היובש נהפכים השבלים למראה ירוק ונפסדים כמו יככה וגו' ובשדפון ובירקון (דברים כח) : **הרבות**. מל' רבוי : **גנותיכם**. מל' גן : **הגזם**. מין ארבה : **[י]** **עם שבי**. כמו ושבי וכן עם יפה עינים (ש"א טז) : **באש**. ענין סרחון : **מחניכם**. חבורת אנשים קרויים מחנה : **ובאפכם**. מל' אף וחוטם : **[יא]** **כאוד**. הוא העץ שמנדנדים בו האש הנחרך מסביב וכן זנבות האודים (ישעיה ז) : **[יב]** **כה**. ענינו כמו כן : **עקב**. בעבור כמו עקב תשמעון (דברים ז) : **הכין**. מל' הכנה : **[יג]** **שחו**. דבורו כמו או שיח לארץ (איוב יב) : **שחר**. אור השחר : **עיפה**. ענין חושך כמו ארץ עיפתה (שם י) : **ודורך**. מל' דריכה ורמיסה : **במתי**. ענין גבהות ורוממות כמו ועל במותי יעמידני (תהלים יח) :

עמוס פרק-ה

[א] **נושא**. ענין הרמת קול : **[ב]** **בתולת**. קראה בתולה לפי שלא נכבשה עדיין ולא באה ברשות אחר כבתולה שלא באה ברשות בעל וכן בתולת בת ציון (ישע"י כג) : **נטשה**. ענין עזיבה כמו נטשתה עמך (שם ב) : **[ה]** **גלה יגלה**. מל' גלות : **לאון**. ענין עמל ויגיעה וכן אם גלעד און (הושע יב) : **[ו]** **יצלח**. ענין התגברות : **ואכלה**. ותשרף : **[ז]** **ללענה**. שם עשב מר : **[ח]** **כימה וכסיל**. שמות מזלות : **צלמות**. צלו של מות והוא חשכת הקבר : **[ט]** **המבליג**. ענין חוזק כמו ואבליגה מעט (איוב י) : **שוד**. ענין חרבן ואבדון כמו משוד כי יבוא (שם ה) : **[י]** **יתעבו**. מל' תעוב ושקוץ : **[יא]** **בושסכם**. כמו בוססכם והוא ענין רמיסה כמו בוססו את חלקתי (ירמיה יב) : **ומשאת**. מל' משא : **בר**. תבואה כמו לשבור בר (בראשית מב) : **גזית**. אבנים מסותתים ביושר כמו ולא תבנה אתהן גזית (שמות יז) : **[יב]** **ועצומים**. חזקים : **צוררי**. מל' צר ואויב : **כופר**. פדיון : **[יג]** **ידום**. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י) : **[טו]** **והציגו**. ענין העמדה כמו כמו תציג אותו לבד (שופ"י ז) : **אולי**. ענינו שמא : **יחנן**. מל' חנינה וחמלה : **[טז]** **חוצות**. שווקים : **הו הו**. כמו הוי הוי והוא ענין צעקת יללה : **אכר**. כן יקרא העושה מלאכת השדה וכן הובישו אכרים (יואל א) : **נהי**. ענין קינה ויללה : **[יח]** **המתאויס**. מל' תאוה : **[יט]** **הקיר**. הכותל : **ונשכו**. מל' נשיכת השנים : **[כ]** **נוגה**. הארה וזריחה : **[כא]** **חגיכם**. קרבנות חגיכם : **אריח**. מל' ריח : **בעצרותיכם**. ענין עכבה במקום כמו נעצר לפני ה' (ש"א כא) : **[כב]** **ארצה**. מל' רצון : **ושלם**. מל' שלמים : **מריאכם**. בהמות פטומות וכן ויזבח שור ומריא (ש"ב ז) :

[כג] **המון**. מל' המייה : **שריך**. מל' שיר : **וזמרת**. מל' זמר : **נבליך**. הוא כלי נגון : **[כד]** **ויגל**. מל' גלוי : **איתן**. חזק כמו נהרות איתן (תהלים עד) : **[כה]** **הגשתם**. ענין הקרבה : **[כז]** **ונשאתם**. מל' משא וסבל : **סכות**, **כיון**, **כוכב**. הם שמות מיני עכו"ם : **[כז]** **מהלא'**. להלן ורחוק :

עמוס פרק-ו

[א] **השאנני'**. ענין השקט ומנוחה כמו שאנן מואב (ירמיה מח) : **נקובי**. כן יאמר על הפרשת השם כמו נקבו בשמות (במד' א) : **ראשית**. ענין מיטב ומבחר כמו ראשי גבורתם (בירמיה מט) : **[ב]** **כלנה**. שם מקום : **חמת רבה**. חמת הגדולה : **[ג]** **המנדים**. מל' הנדה והנעה : **ותגישון**. ענין הקרוב : **שבת**. מל' ישיבה : **חמס**. עושק וגזל : **[ד]** **שן**. הוא שן הפיל : **וסרוחים**. ענין עודף ויתרון וכן סרוחי טבולים (יחזקאל כג) : **ערשותם**. מטתם כמו ערש יצועי (תהלים קלב) : **כרים**. כבשים שמנים וכן שלחו כר (ישעיה טז) : **מרבק**. הוא הדיר שמפטמים שם העגלים וכן ולאשה עגל מרבק (ש"א כח) : **[ה]** **הפורטים**. ענין היחיד וההבדל ובדרז ל פרט וכלל שהפרט הוא ההבדל מן הכלל והוא מלשון ופרט כרמך (ויקרא ט) : **הנבל**. שם כלי נגון : **[ו]** **במזרקי**. אגן גדול כמו מזרק אחד כסף (במדבר ז) : **וראשית**. ענין מיטב ומבחר : **ימשחו**. מל' משיחה וסיכה : **נחלו**. מל' חולי : **[ז]** **בראש**. ענין מובחר : **וסר**. מל' הסרה : **מרזח**. כן יקראו המשתאות ובספרי בפרשת וישב ישראל בשטים יש וחזרו לעשות מרזחים והיו קוראים להם ואוכלים, או הוא ענין אבל וכן אל תבוא בית מרזח (ירמיה טו) וארז"ל בית אבל : **סרוחים**. ענין עודף ויתרון : **[ח]** **מתאב**. ענין תאוה כמו תאבתי לישועתך (תהלים קי"ט) : **גאון**. כן יקרא בה"מ וכן וצבי עדיו לגאון שמהו (יחזקאל ז') : **והסגרת**. ענין מסירה כמו להסגיר לאדום (לעיל א) : **[ט]** **יותרו**. מל' נותר : **[י]** **ונשאו**. מל' משא וסבל : **דודו**. הוא אחי האב : **ומסרפו**. הוא אחי האם, או ומסרפו הוא כמו ומשרפו בשי"ן כי זסשר"ץ מתחלף ור"ל אוהבו המציל עצמותיו מן השריפה : **בירכתי**. בסוף : **אפס**. ענין כליון כמו אפס כסף (בראשית מ"ז) : **הס**. ענין שתיקה כמו ויהס כלב (במדבר י"ג) : **[יא]** **רסיסים**. ענין רציצה וכתיתה כי ומעוד וכתות (ויקרא כ"ב) ת"א ודמריס ודרסיס ובדרז"ל ואם היה עב או מרוסס (שבת פ') : **[יב]** **הירוצון**. מל' ריצה ורדיפה : **לראש**. ללענה. מיני עשבים מרים כמו פורה ראש ולענה (דברים כ"ט) : **[יג]** **קרנים**. ענין חוזק והוא שאול מקרני בעל חי שמתחזקין בהם : **[יד]** **ולחצו**. ענין דחק :

עמוס פרק-ז

[א] יוצר. בורא : **גובי**. ארבה כי ויעל הארבה (שמות ט') ת"א גובא, וכן כגוב גובי (נחום ג') : **הלקש**. כן יקרא העשב המאוחר כמו שנקרא מטר המאוחר בשם מלקוש : **גזי**. מלי גזיזה וקצירה : **[ג] נחם**. ענין הפוך מחשבה : **[ד] תהום**. עומק המים : **רבה**. גדולה בעומק : **החלק**. כן יקרא השדה וכן חלקה אחת תמטר (לעיל ד') : **[ה] חדל**. ענין מניעה : **[ז] אנך**. כן יקרא קו הבנין ובו משקולת הבדיל וע"י מיישר הבנאי בנין החומה ואנך הוא בדיל בלי ערבי : **[ח] עבור**. מלי העברה : **[ט] ונשמו**. מלי שממון : **במות**. מלשון במה ומזבח : **ישחק**. כמו יצחק ויתכן שאמר ישחק לרמז שהבמות יהיו לשחוק וללעג : **ומקדשי**. ענין ארמון משגב וכן למטה מקדש מלך הוא וכמו והיה למקדש (ישעיה ח') : **יחרבו**. מלי חורבן : **[י] כהן**. ר"ל כהן הבעל וכומר לעכו"ם : **קשר**. ענין אגודת מרד כמו ויהי הקשר אמיץ (ש"ב טז) : **להכיל**. לסבול כמו נלאיתי הכיל (ירמ"ו ו') : **[יב] חוזה**. רואה ונביא : **[יג] מקדש**. ארמון משגב : **[יד] בוקר**. מלי בקר : **ובולס**. ענין בלילה וערבוב ובדרז"ל שכן עני אוכל פתו מעיסה בלוסה (שבת עו) : **שקמים**. שם מין ממני התאנים וכן ושקמותם בחנמל (תהלים ע"ח) : **[טז] תטיף**. הוא מלי נטיפה והזלה ומושאל מענין הדבור וכן הטף אל דרום (יחזקאל כ"א) : **[יז] בחבל**. קו המדה :

עמוס פרק-ח

[א] כלוב. הוא כעין סל וכן ככלוב מלא עוף (ירמיה ה') : **קיצ**. ר"ל פירות המייבשים בימות הקיץ וכן והלחם והקיץ (ש"ב ט"ז) : **[ג] והילילו**. מלי יללה : **שירות**. מלי שיר וזמר : **הפגר**. כן יקרא גוף המת כמו וכובד פגר (נחום ג') : **הס**. ענין שתיקה כמו ואמר הס (לעיל ו) : **[ד] השואפים**. ענין בליעה וההמשכה אל הפה כמו שאפני אנוש (תהלים נ"ו) : **ולשבית**. כמו ולהשבית וכן ללכת לגיד (מ"ב ט') ומשפטו להגיד ולהשבית הוא ענין בטול ומניעה כמו שבת נוגש (ישעיה י"ד) : **[ה] ונשבירה**. מוכר התבואה נקרא משביר כמו המשביר לכל עם הארץ (בראשית מ"ב) שבר כן תקרא התבואה וכן נאמר שבר רעבון בתיכם (שם מ"ג) וזהו לפי ששוברת הרעב על דרך ישברו פראים צמאם (תהלים ק"ד) : **והשבת**. כן תקרא שנת השמטה כמ"ש ובשנה השביעית שבת וגו' (ויקרא כ"ה) : **בר**. תבואה כמו לשבור בר (בראשית מ"ב) : **איפה**. שם מדה בת ג' סאים : **ולעות**. ענין עקום ודבר שאינו ראוי והוא מלי עון : **[ו] נעלים**. מנעלי הרגל : **ומפל**. מלי הפלה : **[ח] תרגז**. ענין תנועת הרעדה : **ואבל**. ענין השחתה כמו אבלה אדמה (יואל א') : **כאור**. כמו כיאור הוא הנילוס ונפלה היו"ד : **ונגרשה**. מלי גרושין ותנודה. ונשקעה. ענין נפילת הדבר בעומק כמו אז אשקיע מימיהם (יחזקאל לב) : **[ט] והבאתי**. ענין שקיעה כמו ובא השמש וטהר (ויקרא כ"ב) : **בצהרים**. הוא חצי היום : **[י] קרחה**. ענין נפילה ותלישת השער כמו קרח הוא (שם יג) : **[יב] ונעו**. מלשון תנועה :

ישוטטו. ענין ההליכה אנה ואנה כמו שוטטו בחוצות ירושלים (ירמיה ה') : **[יג] תתעלפנה.** ענין החלשות והעדר ההרגשה כמו בניך עלפו (ישעיה נ"א) : **[יד] באשמת.** מל' אשם וכן תקרא העכו"ם כן מאשמת עובדיה וכן תקרא פשע עש"ז כמ"ש והפשע שמה (דניאל ח) : **עוד.** ענין זמן רב ודוגמתו ויבך על צואריו עוד (בראשית מ"ו) :

עמוס פרק-ט

[א] הכפתור. הוא המשקוף וקראו כפתור לפי שעושין בו ציורי כפתורים העגולים כעין תפוחים וכן בכפתורים ילינו (צפניה ב) : **וירעשו.** ענין תנועה חזקה : **הספים.** הם המזוזות כמו וסף השער (יחזקאל ט) : **ובצעם.** חמדת עשרם כמו בצע כסף (שופטים ה) : **ואחריתם.** כן יקראו הבנים והבנות כמו ולא לאחריתו (דניאל י"א) : **ינוס.** ענין בריחה : **להם.** כמו מהם : **ימלט.** ענין השמטה : **פליט.** ענין שארית כמו פליט ושריד (איכה ב') : **[ב] יחתרו.** ענין חפירה בקרקע כמו חתר בחשך בתים (איוב כ"ד) : **בשאול.** בקבר עמוק : **[ג] יחבאו.** ענין הסתרה כמו חבי כמעט רגע (ישעיה לב) : **אחפש.** ענין חקירה כמו ויחפש רוחי (תהלים עז) : **הנחש.** הוא הלוייתן הדומה למראה נחש וכמ"ש על לוייתן נחש בריח (ישעיה כז) : **ונשכס.** מל' נשיכה בשיניים : **[ה] ותמוג.** מל' המגה והמסה : **ואבלו.** ענין השחתה כמו אבלה אדמה (יואל א) : **ושקעה.** ענין נפילת הדבר בעומק כמו אשקיע מימיהם (יחזקאל לב) : **[ו] מעלותיו.** מלשון עלייה הבנוי ממעל ואמר בלשון שאלה על הגלגלים : **ואגודתו.** ענין קבוצה אחת וכן יהיו לאגודה אחת (ש"ב ב) : **[ז] כבני כושיים.** הם האנשים השחורים מבני כוש בן חם : **[ח] אפס.** עניינו כמו רק וכן ואפס את הדבר (במדבר כב) : **[ט] והניעותי.** מל' הנעה והנדה : **בכברה.** היא כעין נפה שמרקדין בו הקמת ודומה לו ועשית לו מכבר (שמות כז) : **צרור.** חתיכה גסה של עפר וכן אשר לא נמצא שם גם צרור (ש"ב יז) : **[י] תגיש.** ענין הקרוב : **ותקדים.** ענין מהירות : **בעדינו.** ר"ל עלינו : **[יא] וגדרתי.** ענין בנין : **פרציהו.** ענין שבר חומה : **והריסותיו.** מל' הריסה ונתיצה : **[יב] למען.** ענינו כמו באופן כמו למען ינוח שורך (שמות כג) : **[יג] ונגש.** ענין הקרוב והדבוק : **ודורך.** הדרך לדרוך על הענבים להוציא היין : **במושך.** מל' משיכה והולכה : **והטיפו.** ענין הזלה : **עסיס.** כן יקרא היין וכן על עסיס כי נכרת מפיכם (יואל א) : **תתמוגגנה.** מל' המגה והמסה : **[יד] ושבתי.** ענין השקט ומרגוע כמו בשובה ונחת תושעון (ישעיה ל) : **שבות.** מלשון שבי הגולה : **נשמות.** מלשון שממון : **[טו] ינתשו.** ענין עקירה כמו לנתוש ולנתוץ (ירמיה א) :

עמוס פרק-י

[א] וציר. ענין שליח כמו וציר אמונים (משלי יג) : **[ב] בזוי.** מבוזה :
[ג] השיאך. ענין הסתה כמו הנחש השיאני (בראשית ג) : **שוכני.** היו"ד
יתירה : **בחגוי.** ענין בקוע וחריץ כמו יונתי בחגוי הסלע (ש"ה ב) :
[ד] קנך. מלי קן והוא מדור העופות : **[ה] שודדי.** ענין גזל ועושק :
נדמיתה. ענין כריתה ואבדון כמו ער מואב נדמה (ישעיה טו) : **דיס.** די
הספוק